

О.В. Кіфоренко, аспірант
Уманський національний університет садівництва

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Постановка проблеми. У сучасній економіці існують значні відмінності в структурі конкурентоспроможності для кожної з країн, оскільки не одна держава не може бути конкурентоспроможною у всіх, чи хоча б у більшості галузей. В кінцевому підсумку країни досягають успіху в певних галузях у зв'язку з тим, що їх внутрішні умови виявляються у відповідних випадках найбільш динамічними і перспективними.

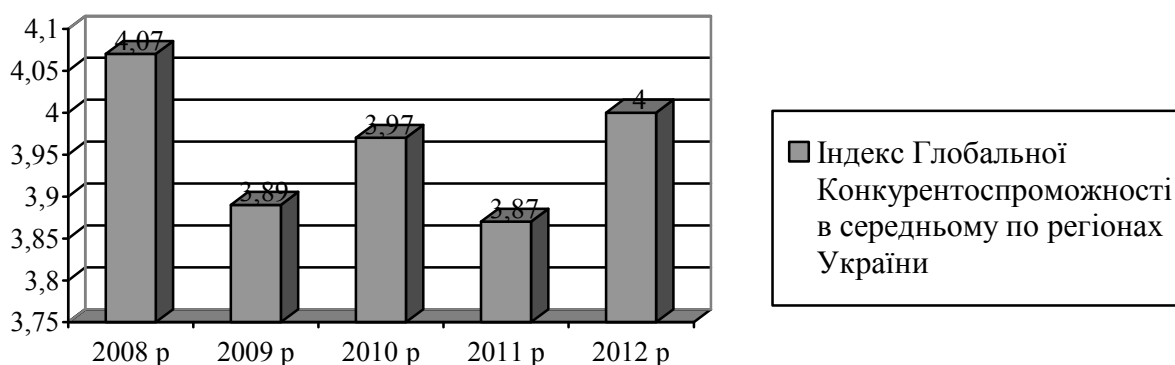
Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. Розвиток галузей переробної сфери та рівень їх конкурентоспроможності досліджували Я.Б. Базилюк, Я.В. Белінська, П.П. Борщевський, Л.В. Дейнеко, С.І. Дорогунцов, Я.А. Жаліло, А.О. Заїнчковський, І.О. Іртищева, Д.Ф. Крисанов, М.П. Сичевський та інші українські вчені. Хоча значне коло концептуальних питань формування конкурентоспроможності на регіональному рівні залишаються малодослідженими, що викликає необхідність їх подальшої розробки.

Формулювання завдання дослідження. Метою нашого дослідження стало вивчення сучасного стану конкурентоспроможності на прикладі Черкаської області.

Виклад основного матеріалу. Вивчення конкурентоспроможності – одна з найважливіших складових досліджень ринкових відносин, що є орієнтиром для формування економічної політики держав і регіонів. Для обґрунтування трансформаційних напрямів конкурентоспроможності регіонів доцільно звернутися до досліджень Всесвітнього економічного форуму. Прослідкуємо на практиці динаміку рівня конкурентоспроможності Черкаської області визначеного за методикою Всесвітнього Економічного Форуму (так званий Індекс Глобальної Конкурентоспроможності). Даний індекс розраховується на підставі статистичних даних та результатів опитування керівників компаній та менеджерів вищої ланки. Для проведення агрегування статистичні дані нормалізуються до значень від 1 до 7. Це робиться для того, щоб вони відповідали результатам опитування керівників компаній [2]. Приблизно дві треті значення Індексу складають результати опитувань згаданих вище осіб і одна третя – це статистичні дані. І тут, на нашу думку, і є

найбільший недолік даного показника конкурентоспроможності. А саме те, що до розгляду приймається лише точка зору людей, котрі працюють на високих посадах у бізнес структурах, робить даний показник дещо однобоким і не досить об'єктивним. Тобто даний Індекс відображає лише точку зору людей, які досягли успіху. Але ж їхній погляд на багато речей, у тому числі і на ті складові показника конкурентоспроможності, про який ми говоримо, суттєво відрізняється від точки зору простих громадян. На нашу думку, Індекс був би більш об'єктивним при наступному розподілі складових – одна третя – статистичні дані, ще одна третя – результати опитування директорів компаній та менеджерів вищої ланки а остання третя – це результати опитувань простих громадян. у такому випадку Індекс охоплював би більш різноманітний контингент людей і був би більш об'єктивним.

Перед аналізом динаміки конкурентоспроможності Черкаської області відповідно до методики Всесвітнього Економічного Форуму, проаналізуємо динаміку Індексу Глобальної Конкурентоспроможності в середньому по регіонах України (рис. 1).

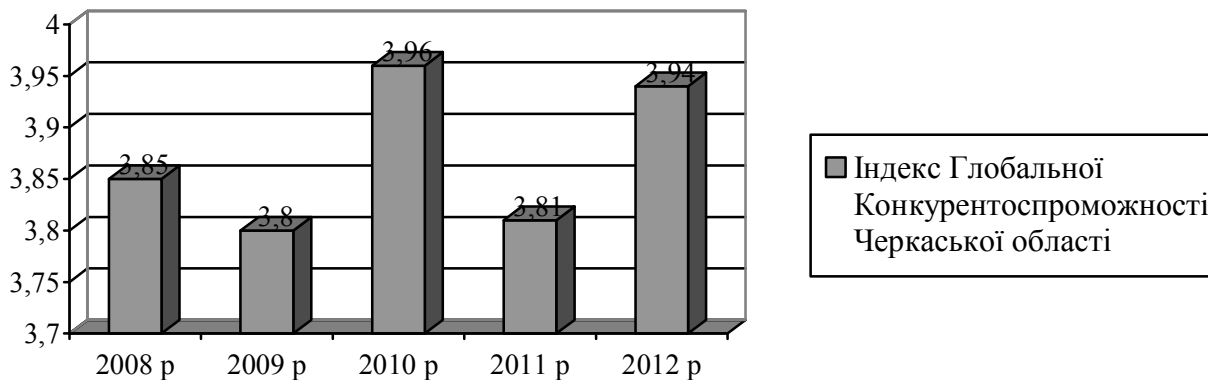
Рис. 1 Динаміка Індексу Глобальної Конкурентоспроможності у середньому по регіонах України

Джерело: власні напрацювання автора на основі [Електронний ресурс] // Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/wef_competitivenessrepukraine2008.pdf.

Дані зображені на поданому вище рисунку вказують на те, що найвищий рівень конкурентоспроможності регіони України мали у 2008 році, а найнижчий – у 2011 році. У 2009 р. даний показник зменшився на 0,18 пунктів порівняно з 2008 роком. Головною причиною такого різкого зниження значення показника вважаємо негативний вплив світової фінансової кризи. У 2010 році ситуація дещо покращилася, відзначивши підвищення значення показника на 0,08 пунктів. У 2011 році значення

показника знову впало, і то досить різко, а саме на 0,1 пункту. 2012 рік був відзначений наступним підвищення значення Індексу на 0,13 пункту.

Наступним кроком буде власне аналіз динаміки Індексу Глобальної конкурентоспроможності Черкаської області (рис. 2).

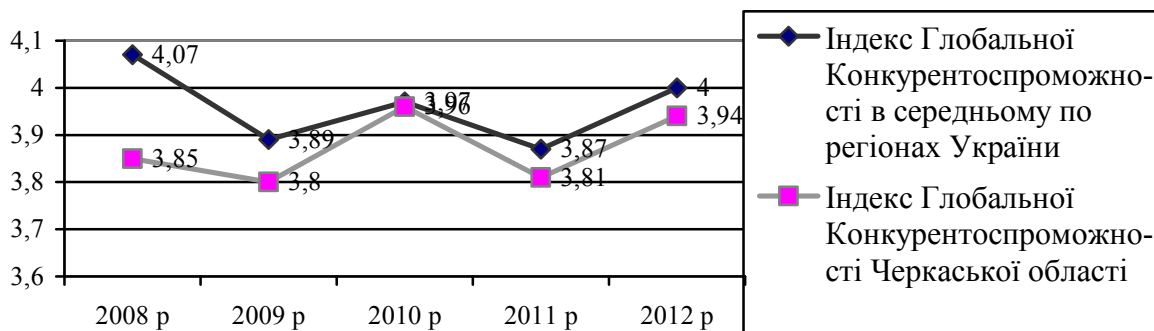

Рис. 2 Динаміка Індексу Глобальної Конкурентоспроможності Черкаської області

Джерело: власні напрацювання автора на основі [Електронний ресурс] // Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/wef-competitivenessrepukraine2010.pdf

На поданому вище рисунку бачимо, що динаміка індексу не є однозначна. Якщо у 2009 р. спостерігаємо зниження значення даного Індексу на 0,05 пункту, то у 2010 р. – навпаки підвищення на 0,16 пункту. У 2011 р. знову має місце низхідна тенденція, а саме зниження показника на 0,15 пункту. У 2012 р. спостерігаємо повторне підвищення значення показника на 0,13 пункту. Найвище значення Індексу Глобальної Конкурентоспроможності спостерігалось у 2010 році, а найнижче – у 2009 р.

Проаналізуємо співвідношення динаміки Індексу Глобальної Конкурентоспроможності у середньому по регіонах України та Черкаської області (рис. 3).

Рис. 3 Співвідношення динаміки Індексу Глобальної Конкурентоспроможності у середньому по регіонах України

та Черкаської області

Джерело: власні напрацювання автора на основі [Електронний ресурс] // Режим доступу: kneu.edu.ua/get_file.php?id=2358.

На поданому вище рисунку бачимо, що в загальному тенденція зміни Індексу Глобальної Конкурентоспроможності у середньому по регіонах України та Черкаської області подібна – якщо у 2009 р. бачимо низхідну тенденцію, то у 2010 вона вже висхідна. Та ж ситуація повторюється у 2011 та 2012 рр. Тепер щодо значень – у 2008 р. значення Індексу Глобальної Конкурентоспроможності Черкаської області було на 0,22 пункту менше ніж у середньому по регіонах України. У 2010 р. це відставання скоротилося до 0,09 пункту, а у 2010 р. відмінність у згаданих значеннях становила лише 0,01 пункту. Та у 2011 р. різниця у значеннях Індексу Глобальної Конкурентоспроможності у середньому по регіонах України та Черкаської області почала знову збільшуватися, при чому не на користь Черкаської області і становила 0,06 пункту. Така ж різниця між вказаними показниками збереглася і у 2012 р.

А тепер проаналізуємо динаміку Індексу Глобальної Конкурентоспроможності Черкаської області за всіма 12 показниками. Динаміку позицій, які займала Черкаська область за всіма згаданими показниками серед інших регіонів України прослідкуємо за таблицею

Динаміка позицій Черкаської області за 12 показниками Індексу Глобальної Конкурентоспроможності серед інших регіонів України

	2008 р	2009 р	2010 р	2011 р	2012 р	Відношення 2012 р до 2008 р (+,-)
Індекс Глобальної Конкурентоспроможності	12	10	9	16	18	6
ОСНОВНІ ВИМОГИ						
Показник 1: Інституції	12	10	6	12	17	5
Показник 2: Інфраструктура	12	12	13	17	14	2
Показник 3: Макроекономічна стабільність	7	н/д	н/д	13	1	-6
Показник 4: Охорона здоров'я та початкова освіта	8	8	16	18	15	7
ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОСТІ						

Показник 5: Вища освіта	11	7	17	13	14	3
Показник 6: Ефективність ринку товарів	9	11	2	18	25	16
Показник 7: Ефективність ринку праці	5	12	12	6	8	3
Показник 8: Рівень розвитку фінансового ринку	10	12	10	20	17	7
Показник 9: Готовність до розвитку технологій	8	11	7	15	10	2
Показник 10: Розмір ринку	н/д	н/д	н/д	14	15	1
ФАКТОРИ РОЗВИТКУ						
Показник 11: Рівень розвитку бізнесу	10	7	14	21	17	7
Показник 12: Інновації	12	11	11	19	23	11

Джерело: власні обчислення автора на основі [Електронний ресурс] // Режим доступу: file:///F:/Му%20documents/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB%202/2.3/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC._ukr_2009.pdf.

Дані таблиці дозволяють нам зробити наступні висновки – за всіма показниками, крім макроекономічної стабільності, за досліджуваний період Індекс Глобальної Конкурентоспроможності Черкаської області має загальну низхідну тенденцію. Візьмемо загальний показник Індексу. Якщо у 2009 р. Черкаська область перемістилася із 12-го місця на 10-е, у 2010 р. – із 10-го на 9-те, то у 2011 р. бачимо зниження Черкаської області аж на 7 позицій (переміщення із 9-го місця на 16-те). 2012 р. продовжив невтішну тенденцію, показавши зниження Черкаської області ще на дві позиції (переміщення із 16-го місця на 18-те. Загальна зміна позицій – 6 у сторону зниження.

Проаналізуємо зміну позиції Черкаської області по кожному окремому показнику. За показником «Інституції» спостерігаємо подібну тенденцію – у 2009 р. Черкаська область покращила свою позицію, перемістившись із 12-го місця на 10-те. У 2010 р. висхідна тенденція продовжилась переміщенням згаданої області із 10-го місця на 6-те. Але у 2011 р. дана позитивна ситуація не продовжилася і Черкаська область перемістилася із 6-го місця знову на 12-те, втративши аж шість позицій. 2012 р. був відзначений наступним погіршенням ситуації, тобто переміщенням Черкас на 17 місце. Загальна зміна позицій – 5 у сторону негативу. Зміна позицій Черкаської області за показником «Інфраструктура» не була такою різкою. У 2009 р. черкаська область не змінила своїх позицій, залишившись на тому ж 12-му місці, як і у 2008 р. У

2010 р. наша область втратила одну позицію перемістившись на одну позицію вниз, зайнявши 13-те місце. у 2011 р. Черкаська область вже втратила аж чотири позиції, опустившись на 17-сходинку. У 2012 р. ситуація нашої області за згаданим показником дещо покращилася і Черкаси піднялися на три сходинки, зайнявши 14-ту позицію. Загальна зміна – 2 позиції у сторону зниження. Позитивні результати Черкаська область має за показником «Макроекономічна стабільність» - за досліджуваний період область покращила свої позиції на шість пунктів. Але потрібно відзначити, що 2009 та 2010 рр. даний показник не досліджувався. Якщо ж ми звернемо увагу на показник «Охорона здоров'я та початкова освіта», то бачимо наступну картину: у 2009 р. черкаська область не змінила позиції, знаходячись на тому ж таки 8-му місці. У 2010 р. ситуація різко погіршилася, адже Черкаська область втратила аж вісім позицій, перемістившись на 16-те місце. 2011 р. відзначив подальше погіршення ситуації, а саме переміщення нашої області на 18-місце. У 2012 р. Черкаська область дещо покращила свої позиції, перемістившись на три сходинки вище, а саме на 15 місце. Загальна зміна за цим показником – зниження на сім позицій.

Ситуація за показником «Вища освіта» має наступний вигляд – у 2009 р. Черкаська область піднялася із 11-ї на 7-му позицію, покращивши свій результат на 4 пункти. 2010 р. приніс погіршення ситуації, а саме зниження на десять позицій і переміщення області на 17-місце. У 2011 р. Черкаська область перемістилася на 13-місце, покращивши свій результат на чотири позиції. У 2012 р. наша область продовжила зниження на одну позицію, зайнявши 14-те місце. Загальна зміна – 3 позиції у сторону зниження. За показником «Ефективність ринку товарів» Черкаська область у 2009 р. перемістилася з 9-го на 11-те місце, погіршивши таким чином свій результат на 2 позиції. 2010 р. приніс різке покращення результатів за цим показником адже Черкаська область покращила свій результат на 9 позицій, піднявшись на 2-ге місце. Але така ситуація не продовжилася у наступному 2011 р., адже область погіршила свій результат аж на 16 позицій і зайняла 18-те місце. 2012 рік тільки продовжив цю песимістичну ситуацію, відзначивши погіршення на сім позицій (25-те місце). Загальний результат за досліджуваний період – зниження на 16 позицій. Тенденція за показником «Ефективність ринку праці» має наступну тенденцію – у 2009 р. Черкаська область втратила сім позицій і перемістилася на з 5-го на 12-те місце. У 2010 р. область знаходилася на тому ж таки 12-му місці. 2011 р. приніс Черкаській області покращення на шість пунктів і область зайняла 6-те місце. У 2012 р. область втратила дві

позиції опустившись на 8-ме місце. Загальний результат за вказаним вище показником – зниження на три позиції.

За показником «Рівень розвитку фінансового ринку» маємо наступну тенденцію – у 2009 р. Черкаська область втратила дві позиції і перемістилася з 10-го на 12-те місце. У 2010 р. область відновила свої позиції, повернувшись на 10-те місце. наступний 2011 р. приніс Черкаській області втрату десяти позицій і переміщення з 10-го на 20-те місце. У 2012 р. Черкаська область покращила свій результат на три позиції, зайнявши 17-те місце. Загальний результат за цим показником – 7 позицій у сторону зниження. За показником «Готовність до розвитку технологій» Черкаська область має наступні результати – у 2009 р. область втратила три позиції і зайняла 11-те місце проти 8-го у 2008 р. 2010 р. приніс області покращення на чотири позиції і переміщення на 7-ме місце. У 2011 р. область не тільки не втримала зайнятої у 2010 р. позиції, але і втратила 8 позицій, зайнявши 15-місце. У 2012 р. Черкаська область покращила свій результат на 5 позицій, перемістившись на 10-те місце. Загальний результат за досліджуваний період – 2 позиції у сторону зниження. Показник «Розмір ринку» почали досліджувати лише у 2011 р., у котрому Черкаська область була на 14-му місці. У 2012 р. область перемістилася на одну позицію вниз, зайнявши 15-те місце. Загальний результат – одна позиція у сторону зниження.

Наступний показник «Рівень розвитку бізнесу» має наступні значення у Черкаській області. У 2009 р. Черкаська область покращила свої результати на три позиції і піднялася із 10-го місця на 7-ме. У наступному 2010 р. вона втратила аж сім позицій і опустилася на 14-те місце. 2011 р. приніс Черкаській області наступну втрату семи позицій і переміщення на 21-ше місце. У 2012 р. область покращила свій результат на чотири позиції і піднялася на 17-місце. Загальний результат – сім позицій у сторону зниження. За показником «Інновації» у Черкаській області маємо наступну ситуацію – у 2009 р. область покращила свій результат на одну позицію і перемістилася із 12-го на 11-те місце. 2010 р. не приніс жодних змін і черкаська область залишилася на тому ж таки 11-му місці. У 2011 р. область втратила 8 позицій і зайняла 19-те місце. У наступному 2012 р. низхідна тенденція продовжилася і Черкаська область зайняла 23-те місце. Загальний результат – 11 позицій у сторону зниження.

Висновки. Позитивні аспекти глобалізації для вітчизняної харчової галузі виникають як з позитивного потенціалу самої економіки України (наявність енергетичних і водних ресурсів, сільськогосподарських площ, досить високий рівень і динаміка розвитку галузі, низький рівень зарплат і

так далі), так і з досягнутого рівня управління і організації виробництва сучасними технологічними транснаціональними корпораціями. Усе це створює передумови для будівництва в країні харчових підприємств провідними зарубіжними компаніями, призводить до збільшення асортименту і насичення вітчизняного ринку харчових продуктів якісними товарами. Застосування на цих підприємствах міжнародних систем контролю виробництва і забезпечення якості продукції, сучасного устаткування (при виробництві продуктів, упаковка і так далі), раціонального підходу до збуту (логістика, мережевий маркетинг та ін.) призводить до того, що дрібні і середні вітчизняні підприємства, діючі в цьому номенклатурному і ціновому сегменті, вимушені проводити (в міру можливості) модернізацію виробництва, активізувати інноваційну діяльність в напрямі розробки нових продуктів.

Що стосується інноваційної діяльності в харчовій промисловості, то для вітчизняних підприємств і транснаціональних компаній сьогодні характерний комплексний підхід до створення не одного, а цілого ряду нових харчових продуктів в орієнтації на різного споживача (різного віку, фінансового стану і так далі). Слід також відмітити, що терміни розробки нових харчових продуктів скорочуються, що значною мірою досягається за рахунок збільшення вартості розробок. Окремо потрібно виділити зусилля і натиск транснаціональних компаній і, як наслідок, конкуренцію, вітчизняних підприємств до виробництва функціональних і спеціальних продуктів харчування, створених в процесі інноваційних технологій.

Бібліографічний список: 1. Звіт про конкурентоспроможність України – 2010/ Лейлі Аббасова, Ільдар Газізуллін, Дмитро Мусатов, Роман Рубченко [Електронний ресурс] . – Режим доступу: www.feg.org.ua. 2. Конкурентоспроможність регіонів України 2012 України [Електронний ресурс] // Режим доступу: kneu.edu.ua/get_file.php?id=2358. 3. Сичевський М.П. Удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку харчової промисловості України: [монографія] / М.П. Сичевський; за ред. С.І. Дорогунцова. – К.: Науковий світ, 2004. – 374 с. 4. Дейнеко Л.В. Реальні й потенційні можливості та напрями модернізації харчової промисловості у посткризовий період / Л.В. Дейнеко // Національне господарство України: теорія та практика управління: зб. наук. пр. – К.: РВПС України НАН України, 2010. – С. 95–99. 5. Іртищева І.О. Стратегічні орієнтири розвитку харчової промисловості України в умовах глобалізації / І.О. Іртищева, О.Є. Гросицька // Агросвіт. – 2012. – № 12. – С. 32-34. 6. Іртищева І.О. Структурні особливості харчової

промисловості в контексті забезпечення продовольчої безпеки / І.О. Іртищева, О.Є. Гросицька // Агросвіт. – 2012 –№ 13. – С. 26-29.

7. Конкуреноспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Я.А. Жаліло, Я.Б. Базиліук, Я.В. Белінська та ін.]; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2005. – 388 с.

Кифоренко О.В. Развитие конкурентоспособности: региональное измерение. Обзор исследования уровня региональной конкурентоспособности. Проанализировано соотношение динамики индекса глобальной конкурентоспособности в среднем по регионам Украины и Черкасской области.

Kiforenko O. Development of competitiveness: the regional dimension. Overview study the level of regional competitiveness. Correlation dynamics of global competitiveness index on average by region and Ukraine, Cherkasy region.